za samoobrazovanje
Bilten
uciteljneznalica.org
društvena pitanja

Imenovati TO ratom – Centar za kulturnu dekontaminaciju

Imenovati TO ratom

PROJEKAT Imenovati TO ratom pokrenuo je Centar za kulturnu dekontaminaciju iz Beograda, u saradnji sa udruženjem Srpski ratni veterani iz Rakovice i novosadskim Centrom za ratnu traumu, sa ciljem da uspostavi komunikaciju i saradnju između dva oštro suprodstavljena tabora – učesnika rata i antiratnih aktivista iz devedesetih godina prošlog veka. Projekat se realizuje uz podršku Evropske unije kroz Evropski instrument za demokratiju i ljudska prava (EIDHR).

Unutrašnji konflikt koji proizilazi iz podele na ratne veterane i antiratne aktiviste najdublji je koren atomizacije društva u Srbiji, a početak razgovora između duboko ušančenih tabora može značajno doprineti da se društvo u Srbiji obnovi. Razgovori i okrugli stolovi koje, u saradnji sa lokalnim organizacijama civilnog društva, pored Beograda organizujemo i u Leskovcu, Nišu, Kragujevcu, Požegi i Zrenjaninu, krenuli su od činjenice da se rat JESTE desio, što su sve vlasti u Srbiji za poslednjih dvadeset godina jednodušno negirale, i negiraju još uvek, a o čemu ratni i antiratni veterani neposredno svedoče. Teme kojima se projekat bavi su identitet veterana, politička, društvena i kulturna reprezentacija rata i njegovih učesnika, funkcija veteranskih udruženja, ekonomska integracija učesnika rata, konceptualno razmatranje zakona o boračko-inavlidskoj zaštiti, i stvaranje arhiva svedočanstava učesnika rata i antiratnih aktivista.

Okrugli stolovi koje smo tokom ove i prošle godine organizovali u Centru za kulturnu dekontaminaciju, problematizovali su definiciju termina i preiodizaciju rata iz zakona o boračko-inavlidskoj zaštiti, pitanje ko je vlasnik rata – reprezentaciju rata i njegovih učesnika, ulogu u JNA u raspadu Jugoslavije, pitanje šta veterani mogu da doprinesu društvu, uticaj posttraumatskog stresnog poremećaja na porodicu veterana, a posebnu seriju od šest diskusija pokrenuli smo pod zajedničkim imenom „Radnici i politička proizvodnja ratova na Balkanu devedesetih godina".

Navedenu temu je nametnulo dosadašnje iskustvo u radu na projektu Imenovati TO ratom, koje je pokazalo da su ratni veterani i radnici opljačkanih društvenih preduzeća koji su ostali bez posla, mahom isti ljudi, a da oni učesnici rata koji danas pripadaju srednjoj klasi često kažu da sebe i ne smatraju ratnim veteranima. Razumljivo, jer se ratni veterani u Srbiji danas ne percipiraju kao učesnici ratova, već kao takozvani „gubitnici tranzicije". Toliko je teško razlikovati ulične manifestacije veterana od radnika u borbi za neisplaćene dnevnice, i toliko je teško odvojiti cinizam liberala da radnici „nisu zaradili" svoje plate, od cinizma nacionalista da je nedolično da veterani traže isplatu ratnih dnevnica, jer „nikada nisu ratovali za novac, već za čast i obraz države Srbije" (narodni poslanik Saša Dujović, izabran ispred Pokreta veterana na listi SPS), da ratni veterani koji su našli svoje mesto u kapitalizmu više ne vide dodirne tačke sa ljudima sa kojima dele iskustvo učešća u ratu. Šta nam to govori o podeli između učesnika rata i antiratnih aktivista? U kojoj je meri i ova podela od samog početka imala klasni karakter? Serija diskusija „Radnici i politička proizvodnja ratova na Balkanu u devedesetim godinama" ima za cilj da istraži odnos između rada i rata, rata i privatizacije, te privatizacije i položaja ratnih veterana danas.

U ovom broju objavljujemo koncept čitave serije, kao i koncept druge diskusije, koja je pod nazivom „Radnici u rušenju Miloševićeve naciokratske socijalističko-kapitalističke tvorevine" održana 26. januara ove godine, zatim deo uvodnog izlaganja Srećka Mihailovića na ovoj diskusiji i tekst koji je na temu „Rad i rat" oktobra prošle godine za naš bilten napisao ratni veteran Miodrag Tasić. Drugi deo izlaganja Srećka Mihailovića objavićemo u sledećem broju.

Ivan Zlatić

Serija diskusija

Radnici i politička proizvodnja ratova na Balkanu u devedesetim godinama

CZKD – Paviljon Veljković, decembar 2012/april 2013.

MALO je u Srbiji za proteklih dvadesetak godina rečeno o vezi između rada i ratova u kojima je „nestala" Jugoslavija, a i to malo se uglavnom vrti oko poznate doskičice: „Okupili se kao radnici, a rasišli kao Srbi", navodno izgovorene baš 4. oktobra 1989. godine, kada su se rakovički radnici okupili ispred Skupštine, a Milošević im održao zapaljiv kosovski govor i poslao ih „na radne zadatke". Doskočica ne samo što je zadovoljila intelektualne, etičke i estetske potrebe srpske liberalne inteligencije, reprodukujući njene temeljne mantre (da je nacionalizam uzrok, a ne posledica rata, da su za rat odgovorne narodne mase koje su se odazvale Vođinim bojnim pokličima...), već je zaštitila i interese ratnopljačkaških „privrednika", koji nakon 5. oktobra nisu mogli da legalizuju svoje monopole a da prethodno ne isključe vlasnike društvene svojine, radnike, iz političkih procesa, pre svega iz privatizacije. Radnici su, budući „krivi za rat i Miloševića", proglašeni nekompetentnim za politiku, nesposobnim da se staraju o sebi i svojim preduzećima.

Broj štrajkova širom Jugoslavije skočio je sa 247 zabeleženih 1980. godine na 851 1986. godine, dok je broj štrajkača u istom periodu porastao od 13 507 do 88 860 učesnika. Samo godinu dana kasnije broj štrajkova i učesnika udvostručio se na 1 685 slučajeva prekida rada i 288 686 radnika uključenih u štrajk. (Marko Marinković, (1995): Štrajkovi i društvena kriza, Beograd Institut za političke studije, str. 83. citirano u Goran Musić, JUGOSLOVENSKI RADNIČKI POKRET 1981-1991, u Urednici: Đorđe Tomić, Petar Atanacković DRUŠTVO U POKRETU, 2009). Ovi štrajkovi su bili reakcija na ekonomsku politiku Saveznog izvršnog veća, bili su multietnički i bavili su se pitanjima koja se danas smatraju „radničkim", kao što su plate i uslovi života. „Političkim" se danas nazivaju oni štrajkovi i protesti koji su se opredeljivali po etničkim pitanjima, i bili organizovani odozgo, ili su počinjali sa „radničkim" zahtevima, a zatim bivali izmanipulisani da prihvate različite „nacionalne" ciljeve, počev od kraja osamdesetih godina prošlog veka pa do današnjeg dana. Na osnovu ove klasifikacije se tadašnji radnici označavaju kao depolitizovani i bez subjektivacije, i okrivljuju da su brinuli samo za svoje plate, u vremenu kada su „njihove plate", tzv. kapital rada, društveno vlašnistvo i samoupravljenje bili srž politike u Jugoslaviji.

Ova serija diskusija ima za cilj da objasni vezu između rata i rada, i mesto radničke klase u Jugoslaviji i njenom raspadu. Cilj nam je da bolje razumemo dve figure koje su izbrisane sa današnje intelektualne, društvene i političke scene u Srbiji – Borce i Radnike, i da kroz njihovo nestajanje razumemo ulugu koju su u raspadu Jugoslavije imale intelektualna i politička elita – kako ona koja je podržavala Miloševića, tako i ona koja je bila protiv njega. Kroz ove diskusije bi mogli da razumemo koja je društvena cena nestajanja figura Boraca i Radnika, i da konstruišemo koju bi ulogu te figure/identiteti mogli da igraju u društvu danas. Budući da je polazna tačka ovih diskusija današnja perspektiva, krenuli bismo unazad:

- Šta je bila radnička klasa sedamdesetih, osamdesetih i devedesetih godina prošlog veka, šta nakon 2000. godine, a šta je danas?
- Radnici u rušenju Miloševićeve naciokratske socijalističko-kapitalističke tvorevine.
- Radnici i nacionalizam – uloga radnika u širenju i praktikovanju nacionalizma s kraja osamdesetih i na pocetku devedesetih godina.
- Radnici i kapitalizam, uloga radnika u nastajanju kapitalizma: radnici i kapitalistička država.
- Radnici i socijalizam, uloga radnika u urušavanju socijalizma; radnici i socijalistička država.

diskusija

Radnici u rušenju Miloševićeve naciokratske socijalističko-kapitalističke tvorevine

CZKD, 26. januar 2013.

PREDRADNIK u kolubarskim rudnicima Predrag Stepanović ovako pamti trenutak kada se Miloševićeva vojska i policija 4. okrobra 2000. godine pojavila na Tamnavi sa naređenjem da prekinu štrajk:

„Četvrtog oktobra je bio taj neki *Dan D* kad je došlo vreme da se razreši pitanje štrajka u Kolubari, odnosno Slobodan Milošević je poslao jake policijske i vojne snage. Po mojim saznanjima, 4. oktobra na ovom prostoru od nekoliko desetina kvadratnih kilometara bilo je oko 800 policajaca i 1200 vojnika. Oni su opkolili ceo ovaj prostor i zaprečili sve prilazne puteve. 250 policajaca predvođenih sada pokojnim generalom Boškom Buhom došli su iz pravca Topilane (...) Ja sam sa nekoliko svojih prijatelja i kolega izašao pred njih, pitali smo ih šta hoće, zašto su došli. I ja i mnogi moji drugari, kolege iz Kolubare bili smo u svim tim ratovima koje Srbija nije vodila, ali eto mi smo bili u Hrvatskoj, mi smo bili u Bosni, angažovani, mobilisani od strane vojske. Bilo je i mnogo dobrovoljaca na tom terenu, zajedno sa tim policajcima, čak su se neki ljudi i prepoznavali, i među policajcima poznavali ljude koji su zajedno bili sa njima tamo na ratištima. Mi smo prosto apelovali, ja sam im rekao: 'Gospodo, pa mi smo zajedno ginuli u ratovima koje nismo vodili, Milošević je iskoristio i vas i nas. Od našeg rada ovde u Kolubari živi mnogo ljudi u Srbiji, između ostalog žive i vaše porodice, zar ćete da dozvolite da vas Milošević gurne na nas. Mi nemamo nameru da se sa vama sukobljavamo, želimo da se umešate među nas." (iz dokumentarnog filma „Kolubara 2000. Šta se stvarno dogodilo?", 2004; reditelj Vladimir Perović, proizvodnja RES PUBLICA)

Osećanje nepravde je u Srbiji naročito izraženo zato što su snažni društveno-ekonomski mehanizmi korišćeni da se krivica za (izgubljene) ratove prebaci na obične učesnike rata, a da se istovremeno krivice oslobode ratni profiteri koju su postali tajkuni – Miloševićevi ministri i drugi bliski saradnici koji i dan danas, sa blagoslovom i uz učešće i profitiranje svih političkih stranaka i ćutanje pretežnog dela civilnog društva, kroz privatizaciju legalizuju novac koji su devedesetih godina opljačkali i izneli na Kipar. Štaviše, prebacivanje krivice za rat na obične učesnike rata je efikasan mehanizam da se obezbedi društveni mir dok se nastavlja pljačka (privatizacija), jer većina veterana istivremeno čini i radničku klasu koja je u tom procesu opljačkana. Krivica je plasirana ne samo na kolektivnom nivou (svi učesnici rata/radnici/narod), već i kao lična odgovornost za rat, budući da je zvanična politika u Srbiji i dalje ta da ni kao država, ni kao društvo nismo učestvovali u ratu. Rezultat je potpuna atomizacija i raspad društva, kao i onemogućavanje samoorganizacije veterana i ostalih učesnika rata u bilo kom drugom pravcu, na primer kroz preduzetništvo, borbu protiv korupcije ili očuvanje postojećih radnih mesta.

U ukupnim nastojanjima da se veterani okrive za rat, a radnici za dolazak Miloševića na vlast, odnosno da se umanji njihova uloga u smeni Miloševića, posebno važno mesto zauzima pokušaj da se štrajk u Kolubari istrgne iz konteksta radničke podrške demokratskim promenama i predstavi kao izolovani incident, ili kao diverzija koju su instruirali političari DOSa. Ostaje, naravno, relevantno pitanje kakav je zaista bio odnos radnika prema političarima DOSa, pa u tom kontekstu i koja je uloga DOSa u kolubarskom štrajku, ali i kakav je bio odnos radnika prema širem antimiloševićevskom pokretu? Da li su radnici koji su radili u prosperitetnim i strateški bitnim privrednim granama manje strahovali od privatizacije koju je najavljivao DOS, i lakše nalazili interes u smeni režima koji je zemlju držao u izolaciji i neprijateljstvu sa zapadnim silama? Da li su se, sa druge strane, radnici u preduzećima razorenim sankcijama i pljačkom, za koje je privatizacija značila nesigurnost radnih mesta, našli pred dilemom da li više strahuju od novih ratova u kojima „neće učestvovati", ili od nestanka Miloševićeve „socijalne države"?

Predrag Stepanović svedoči da je podrška građana koji su došli iz čitave Srbije bila razlog zbog kog je Miloševićeva policija odustala od batinanja radnika 4. oktobra 2000. godine:

„Ali srećom, probijena je bila blokada na Kolubari i jedan broj ljudi je prešao preko Kolubare. Trčećim korakom oni su tih dva ipo-tri kilometra prevalili i stigli, tako da je jedno trista ljudi u momentu došlo sa leđa onom krilu policije i onaj deo policije se našao u obruču. Jednostavno, policije je videla da je stvar van njihove kontrole."

Ovi citati objašnjavaju trenutak u kom Miloševićev režim pokazuje svoju „socijalističku" ideologiju tako što šalje trupe protiv radnika, i to protiv svojih najvrednijih radnika u Kolubari, strateškom državnom preduzeću. Radnici-veterani se stavljaju u nemoguću situaciju, pred otuđujući izbor: rat ili privatizacija; ovim citatima obeleženo je njihovo (ne)postojeće mesto u novom građanskom režimu, koji dolazi da ih „spase" tako što preuzima Miloševićeve trupe.

Srećko Mihailović

Radnici/radnička klasa u deceniji promena 1989-2000.

Lumpenproleterizovanje onih koji su u socijalizmu „bili na vlasti"

- teze -

Bolje je da odete, prilike su nove
ulozi u povijesti došao je kraj
u pola četiri ujutro sa perona pet
radnička klasa odlazi u raj
Darko Rundek

Pa naspi još jednu za večite krivce, za balansere
Ne boj se, imam ja priličan cug
Naspi još jednu za umorne livce, za proletere
Večeras treća smena vraća tudi dug
Đorđe Balašević

U javnom govoru kasnog socijalizma **društvena struktura** prolazi kroz proces krajnjeg poopštavanja i krajnjeg destrukturiranja. Priča o klasnom karakteru društva nije se uklapala u ideoloske sheme socijalističkog koncepta. Otuda je leksička, ideološka i politička kovanica „narod", eventualno „radni narod" postala oficijelna zamenica bilo koje konkretizacije društvene strukture.

Kroz iste procese poopštavanje i destrukturiranja društva prolazi i leksika i javni govor srpskog mladog kapitalizma. Jedina razlika je u tome što je pojam „narod"/„radni narod" zamenjen pojmom „građani". Kao što smo malopre svi bili „narod", sada smo svi „građani".

Sve u svemu, pojam „radničke klase" nestaje u dimu kasnosocijalističkih i ranokapitalističkih fabrika u kojima se proizvodi važeća leksika i javni govor uopšte.

x X x

Nema pouzdanih podataka o socijalnom sastavu učesnika petookrobarske potvrde izborne pobede dojučerašnje opozicije; no, o tom se sastavu mogu izreći realistične hipoteze. S druge strane, postoje prilično pouzdani podaci o sastavu birača koji su glasali za Vojislava Koštunicu, odnosno za Slobodana Miloševića, 24. septembra 2000. godine, odnosno podaci o socijalnoj strukturi birača na parlamentarnim izborima u decembru 2000. godine. Ove moje tvrdnje proističu iz rezultante koja sledi iz razlikovanja u fenomenološkoj, ali i u suštinskoj ravni, između izbora od 24. septembra 2000. godine i rezultata tih izbora, s jedne strane, i petoktobarske potvrde tih rezultata, s druge strane.

Izborni ishod septembarskih izbora 2000. godine, rezultat su tektonskih promena ne samo u glasačkom telu Srbije, već pre svega u klasnoj strukturi društva. S druge strane, petooktobarski događaj je rezultat političkog sazrevanja opozicije, odnosno sposobnosti DOS-a da organizuje i usmeri nezadovoljstva onih radnika i onih pripadnika srednje klase koji su bili spremni da se fizički suoče sa osporavanjem izborne pobede DOSa i Koštunice.

x X x

Milošević i njegove partije imaju svoj *politički zenit* u godinama 1989 - 1993. *Politički nadir* (nadir je tačka suprotna zenitu) ova politička formacija doživljava 2000. i 2001. godine. Opadanje ugleda ove političke formacije i gotovo opšteg poverenja u nju, teče postepeno, pa čak se može tvrditi i lagano, sve do 1999. godine kada je nastupio strmoglav koji je delimično ublažen i usporen NATO intervencijom.

Uspon opozicije počinje gotovo od nule u nultoj 1990. godini. Uspon je postepen uz manje padove koji su rezultat političke nezrelosti i neiskustva, ali i politički, ideološki i vrednosno veoma različito sastavljene opozicije. **Svojevrsne pobune rezervista koje predstavljaju prvi veliki udar na vlast Miloševića *and Co*, „napuštanje ratišta", kao i protesti '96. i '97. godine, pokazatelj su novog odnosa prema političkoj klasi na vlasti, a istovremeno i pritisak na opoziciju** – da se opameti i da započne sa političkim racionalnim aktivnostima i akcijama. **Tu vrstu pritiska, i posredno i neposredno, u jesen 1999. godine, nastavljaju i pojačavaju radnički štrajkovi i politizovano civilno društvo srednje klase!**

x X x

U istraživanju javnog mnenja Srbije, početkom septembra 1999. godine[1], našli smo da gotovo polovina ispitanika smatra da je važno da se opozicija izborno ujedini. Da je to važno „jer ako se opozicija ne ujedini mnogi neće ni izaći na izборe" misli 11% ispitanika, a 37% misli da je „to veoma važno jer samo ujedinjena opozicija može da promeni vlast". Na suprot ovim ispitanicima stoji 10% onih koji misle da je svejedno ko je na vlasti, 19% onih koji misle da ujedinjenje opozicije nije važno i 23% onih koji su odgovorili sa „ne znam".

[1] Istraživanje su finansirali Centar za proučavanje alternativa Milana Nikolića i UGS „Nezavisnost".

U istom istraživanju, za tvrdnju: „Ako ne dođe do dogovora opozicionih stranaka i lidera, nema nam spasa" tačno četvrtina ispitanika kaže da je tačna, 29% da je delimično tačna, 26% da je netačna, a 20% izjavljuje da ne zna, da ne može da se odluči. - Da dodamo ovome da je Demokratska opozicija Srbije formirana pola godine nakon ovog istraživanja.

Inače, u pomenutom istraživanju našli smo da je tek trećina građana u članstvu političkih stranaka, i to: 15% u strankama crveno-crne koalicije (SPS, SRS, JUL); 10% u strankama umerene opozicije (SPO, DSS i Nova demokratija); dok je 9% u strankama radikalne opozicije, odnosno u strankama koje su činile Savez za promene. Proporcija stranke na vlasti vs. stranke u opoziciji iznosi 15% prema 19%, odnosno 1 prema 1,3.

x X x

Na poslednjim socijalističkim izborima (referendum novembra 1989. godine) za Miloševića je glasalo 80% izašlih birača, godinu dana kasnije (9. decembar 1990.) na prvim kapitalističkim i višestranačkim izborima, od ukupno 5.029.123 izašlih birača, za Miloševića je glasalo 3.285.799 ili 65% izašlih birača. Na istovremenim parlamentarnim izborima njegova partija je osvojila 46% glasova[2] (2.320.587).

Već 1992. godine (20. decembar) na prevremenim izborima za parlament Srbije za SPS je glasalo 1.359.086 ili 29% birača, ali su i Radikali dobili 1.066.765 glasova ili 23% (DEPOS 17%, Demokratska stranka 4%)... Na istovremenim predsedničkim izborima Milošević dobija 53%, a Milan Panić 32%. Socijalisti i Radikali imaju zajedno 2.425.851odnosno 52% glasova.

Na vanrednim parlamentarnim izborima 19. decembra 1993. godine Socijalisti osvajaju 1.576.287 glasova ili 37% od izašlih birača, DEPOS 715.564 ili 17%, Radikali 595.467 ili 14%, Demokratska stranka 497.582 ili 12%. Socijalisti i Radikali imaju zajedno 1.171.754 odnosno 51% glasova.

Parlamentarne izbore u Srbiji, 21. septembra 1997., bojkotuju Demokrate i većina opozicionih stranaka, a Socijalisti (sa Julom i ND) osvajaju 1.418.036 ili 34% palih glasova, Radikali – 1.162.216 ili 28%, a SPO 793.988 ili 19%. Socijalisti (sa Julom i ND) i Radikali imaju zajedno 2.580.252 glasova, odnosno 62%.

Na izborima za predsednika Savezne republike Jugoslavije 24. septembra 2000. godine, dva glavna kandidata bili su Slobodan Milošević i kandidat DOSa Vojislav Koštunica. Prema konačnim podacima Savezne izborne komisije Koštunica je osvojio 48% a Milošević 40% glasova. DOS je pak tvrdio da je Koštunica osvojio više od 50% glasova. Potom dolazi 5. oktobar. To je bilo dovoljan razlog da Savezna izborna komisija da „ispravku", Koštunica je osvojio 50,24%, Milošević 37,15%, Tomislav Nikolić 6% glasova. Šestog oktobra Milošević se preko televizije obratio javnosti i priznao poraz. Sedmog oktobra Koštunica je inaugurisan za predsednika SRJ.

Izborna godina	Milošević *and Co*	Broj glasova	Glasovi u %
1990.	SPS	2.320.587	46
1992.	SPS i SRS	2.425.851	52
1993.	SPS i SRS	2.171.754	51
1997.	SPS, JUL, ND, SRS	2.580.252	62
2000.	SPS i SRS	838.178	22

[2] SPO 16%, nezavisni kandidati 9%, Demokratska stranka 7% a među ostalim strankama nijedna nije osvojila više od 3% glasova.

Na prevremenim parlamentarnim izborima u decembru 2000. godine DOS je dobio 2.402.387 glasova ili 64%, Socijalisti 515.845 ili 14%, a Radikali 322.333 ili 9% glasova. Socijalisti i Radikali su zajedno imali 838.178 ili 22% glasova.

U poslednjoj deceniji prošlog veka imali smo ukupno pet izbornih ciklusa parlamentarnih izbora. U startnoj 1990. godini nailazimo na veliko jednodušje u izbornoj podršci Slobodanu Miloševiću i *Co*. **U „završnoj" 2000. godini podrška samom Miloševića spala je sa 80% u 1989., odnosno sa 65% u 1990. godini – na 37%. U „završnoj" 2000. godini podrška Socijalističkoj partiji Srbiji pala je sa 46% u 1990. godini – na 14% glasova. Izborni rejting Slobodana Miloševića je prepolovljen, a izborni rejting Socijalističke partije Srbije je tri puta manji.**

kraj u idućem broju

Odlazak na rad, povratak iz rata

U Split sam došao 1990. godine kao radnik. Ostao sam bez posla u rudniku magnezita u svom rodnom Vranju, a pošto je situacija u svim vranjanskim preduzećima već tada bila jako loša i u gradu se teško dolazilo do posla, potražio sam ga u drugom gradu. Našao sam posao u Hrvatskoj, u splitskom Brodogradilištu, kao varilac. Naporan i odgovoran posao koji sam vredno radio i bio cenjen kao majstor. Ipak, na početku sukoba u Hrvatskoj, meni i mojim kolegama Muslimanima, Bosancima, koji se tada još nisu zvali Bošnjaci, podelili su radne knjižice i rekli nam da za nas tu više nema mesta. Sproveli su nas van grada i pokazali nam put tamo gde pripadamo – pravac Knin. Stigavši u Knin, prijavio sam se u dobrovoljce, a Bosanci su produžili dalje. Pozdravili smo se prijateljski, i kao kolege i kao ljudi koji su prošli kroz isto poniženje. Tada nismo slutili da ćemo se već sledeće godine naći na suprotnim stranama.

Kada me pitaju koliko sam dugo bio na ratištu ja uvek kažem: „Dovoljno!". Iz rata sam se vratio bez ruke. Varilac više nisam mogao biti, a u Srbiji mi nisu priznavali ni status ratnog vojnog invalida, jer Srbija zvanično nije učestvovala u ratu u Hrvatskoj, a ja nisam bio borac JNA. Bio sam bez ikakvog statusa, radnik bez ruke. Tek posle nekoliko godina sam uspeo da dobijem status ratnog vojnog invalida i beneficije, ali samo zahvaljujući razumevanju pojedinaca u vojsci koji su radili na mom predmetu. Inače, svi mi koji smo se borili u Hrvatskoj i Bosni i nakon povlačenja JNA iz rata, u Srbiji nemajmo nikakva boračka prava, zato što ovde vlasti još uvek negiraju da je država Srbija podržavala rat i pozivala nas i organizovala da idemo u rat. Za vlasti ove zemlje, rat u kom smo bili kao da se nije ni desio. To se u mom slučaju najbolje pokazalo kada je počeo rat na Kosovu. Tada me je država Srbija mobilisala u vojsku, dali su mi pušku i poslali na stražu. Ja ustvari za njih kao da još uvek imam ruku. Izgubio sam je u ratu koji oni ne priznaju.

Miodrag Tasić,
udruženje Ratni veterani Srbije za mir, Vranje

Izdavač:
Učitelj neznalica i njegovi komiteti
Imenovati TO ratom
CZKD
Urednik:
Ivan Zlatić
Dizajn i prelom:
Matija Medenica

Kingdom of the Netherlands

Projekat finansiraju Evropska unija kroz Evropski instrument za demokratiju i ljudska prava i Holandska Ambasada u Beogradu po programu Matra Embassy Programme. Sadržaj ovog štampanog materijala je isključiva odgovornost CZKDa i ni pod kojim okolnostima se ne može smatrati da odražava stav Evropske unije.